

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТА НА ЗАНЯТТЯХ ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ ТА ХОРОВОГО КЛАСУ

FORMATION OF CREATIVE SELF-REALIZATION OF THE STUDENT IN THE CLASSES OF VOICE AND CHORAL CLASS

Стаття присвячена одній з актуальних проблем підготовки майбутніх педагогів музичного мистецтва як провідників музичної творчості, що ґрунтується на систематизованому науково-практичному досвіді вокальної педагогіки. Доводиться, що саме постановка голосу та заняття в хорovому класі втілюють широку освітянську функцію: активізують національно-ідеологічну спрямованість, емоційну діяльність; розвивають артистичність, виразність, пам'ять, почуття, мистецький смак. Вміщують у собі поєднання абстрактного і конкретного мислення, що сприяє формуванню творчого мислення та імпровізації. Доводиться, що безпосередність та імпровізація розвивають уміння думати, виховують культуру сприйняття, сміливість суджень, розширюють внутрішній світ особистості. Розвинена уява сприяє формуванню потреби музикування, реалізації цієї потреби в індивідуальному чи в колективному виконавстві. На основі аналізу літературних джерел обґрунтовується, що, окрім розвитку та збагачення музично-теоретичних знань, уявлення, задоволення музичних потреб і інтересів самих виконавців, виконавство вирішує завдання емоційного спілкування зі слухачами, відкриваючи творчість і передаючи всю його красу. Наголошується на тому, що чим багатша уява, тим глибше усвідомлене виконання музичного твору, творча самореалізація, нівелювання моментів, що заважають виразному виконанню (сором'язливість, розгубленість, скутість). Спів є потужним стимулом для розвитку уяви, подолання сором'язливості. Розуміння та повага педагога, віра в можливості виконавців сприяють підвищенню їхньої самооцінки, допомагають долати труднощі, формують у молодого покоління стійкий інтерес до музикування і процесу виконавства. Доводиться, що вокально-методична культура – це міра і спосіб творчої самореалізації особистості викладача в музично-педагогічній діяльності, спрямованій на засвоєння, передачу і створення професійних цінностей і технологій. Зазначається, що чільне місце у процесі розвитку національної музичної культури, формуванні музичної еліти, майбутньої української нації посідає система професійної музичної освіти.

Ключові слова: вокально-методична культура, педагог-музикант, музична культура, майбутній спеціаліст, музичне мистецтво,

методи вокального розвитку, вокальні компетенції, постановка голосу, хорovий клас.

The article is devoted to one of the urgent problems of preparing future teachers of musical art as conductors of the best examples of musical creativity, based on a systematic scientific and practical experience of vocal pedagogy. It is proved that it is choral vocal performance that embodies a broad educational function: it activates a national ideological orientation, emotional activity, develops artistry, expressiveness, memory, feelings, and artistic taste. It contains a combination of abstract and concrete thinking, contributes to the formation of creative thinking and improvisation. It is proved that immediacy and improvisation develops the ability to think, fosters a culture of perception, courage of judgments, and expands the inner world of the individual. A developed imagination contributes to the formation of the need for playing music, the realization of this need for individual or collective performance. Based on the analysis of literary sources, it is proved that in addition to developing and enriching musical and theoretical knowledge, performance, the pleasure of the musical needs and interests of the performers themselves, performance solves the problems of emotional communication with listeners, opening the work and conveying all its beauty. It is emphasized that the richer the imagination, the deeper the conscious performance of a musical work, creative self-realization, leveling out moments that impede expressive performance (shyness, confusion, constraint). Choral performance is a powerful incentive for developing imagination, overcoming shyness. Understanding and respect of the teacher, faith in the possibilities performers helps to increase their self-esteem, helps to overcome difficulties, forms a steady interest in the young generation in music. It's necessary that the vocally methodological culture is a measure and a way of creative self-realization of the teacher's personality in musical and pedagogical activities aimed at assimilation, transfer and creation of professional values and technologies. It is noted that the main place in the development of national musical culture, the formation of the musical elite, the future Ukrainian nation is occupied by the system of professional musical education.

Key words: vocal and methodological culture, teacher-musician, musical culture, future specialist, musical art, methods of vocal development, vocal competencies.

УДК 373.67

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-18-2-12>

Павлюк Н.М.,

викладач постановки голосу
циклової комісії викладачів постановки
голосу

Луцького педагогічного коледжу

Самрук М.В.,

викладач постановки голосу
циклової комісії викладачів постановки
голосу

Луцького педагогічного коледжу

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Особливого значення в гуманізації системи освіти та культуротворення суспільства набуває проблема у вузівській системі підготовки спеціаліста музично-естетичного профілю, тобто педагога-музиканта [1, с. 18]. Загальновідомо, що розбудова України орієнтується, перш за все, на відродження власних національних традицій. Саме на майбутнього вчителя музичного мистецтва покладається

завдання відродження та оновлення культурно-освітнього простору. Успіх музичних занять залежить від правильної їх організації, знання індивідуальних фізіологічних і вікових особливостей студентів. Педагоги музичного мистецтва повинні мати відповідну кваліфікацію та широко використовувати принципи і методи вокальної педагогіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел засвідчив, що

вокальна проблематика в контексті фахової підготовки майбутнього фахівця музичних дисциплін широко досліджувалася багатьма вченими. Процес формування духовності молодого покоління засобами музичного мистецтва простежується у працях Л. Арчажникової, Л. Безбородової, А. Менабені, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Щолокової, Ю. Юцевича. Відомі автори, такі як А. Алексюк, І. Зязюн, Л. Коваль, Н. Кузьміна, В. Онищук, В. Краєвський, І. Лернер, В. Слатьонін, розглядають музичне мистецтво як рушійну силу педагогічного процесу [6]. Науковці Є. Абдуллін, Л. Безбородова, Л. Масол, А. Менабені, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова, Ю. Юцевич зазначають, що на результат педагогічного впливу на естетичний і духовний розвиток молодого покоління впливають фахові риси педагога-музиканта. У працях К. Ушинського, С. Шацького, В. Сухомлинського простежується поєднання педагогічних здібностей і педагогічної майстерності з метою концентрації уваги на особливостях професійної підготовки майбутнього педагога-вокаліста [5]. Про специфіку вокальної підготовки майбутніх учителів музики неодноразово наголошували такі дослідники: О. Антонова, С. Грица, В. Денисенко, Б. Єфименков, А. Іваницький, М. Мартинюк, В. Медушевський, І. Ляшенко та інші. Методики вокального навчання представлені у працях таких учених, як Л. Василенко, О. Маруфенко, Л. Тоцька, Ю. Юцевич [7].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз літературних джерел дає змогу стверджувати, що всі автори єдині в твердженні, що питання підготовки спеціаліста музично-естетичного профілю сьогодні надзвичайно важливе, цільова установка якого передбачає знання і практичний досвід, а також мистецтво передачі цих умінь і навичок іншим, володіння вокальною педагогікою та методикою задля розвитку голосу молодого покоління.

Мета статті – пояснити сутність вокально-методичних компетентностей викладача музичних дисциплін і визначити мотивуючі фактори формування у молодих спеціалістів вокальної культури у педагогічному процесі.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі становлення українського суспільства, який тісно пов'язаний із гуманізацією системи мистецької освіти, під час звернення до витоків національно-духовної культури сьогодні охоплюється вся система народної освіти. Формування вокальної культури молодого покоління має виняткове значення, це – запорука успішного вирішення завдань, пов'язаних із майбутньою професією студентів, тобто з роботою в спеціалізованому закладі загальної середньої освіти та осередках музичної позашкільної освіти [6, с. 38]. Під час аналізу літературних джерел стає відомо, що активна музична

діяльність сприяє творчому розвитку молодого покоління, формуванню естетичного та художнього смаку, розвитку талантів і здібностей. Аналіз практичних занять музично-естетичного спрямування свідчить про те, що на початковому етапі навчання вокалу слід якомога більше займатися основами постановки голосу і всебічним музичним вихованням, приділяючи особливу увагу співочому режиму, що забезпечує високу якість співу. Вивчення проблеми вокального виховання показує, що на цьому етапі теоретично розроблено лише основні його положення, майже завжди випускається з уваги такий дієвий метод удосконалення музичної освіти, як вокальне виконавство, а саме його естетична сторона, бо саме голос є універсальним засобом висловлювання думок і почуттів людини, унікальним акустичним, біофізичним і соціальним феноменом, якому належить особливе місце в життєдіяльності людини. Під час розгляду вокально-методичної культури як важливого складника професійної культури особистості стає відомо, що за акустичними показниками голос переважає будь-який музичний інструмент [2].

Тому надзвичайно важливим видається розроблення чіткої методики формування і розвитку голосу на дворегістровій основі, властивій українській школі народного співу, що створює нові можливості відродження українських національних традицій вокальної культури України [4, с. 22].

Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури, дослідження діяльності педагога-музиканта, теоретичні узагальнення дають змогу зробити висновок про те, що основою підліткового співу є рівний, затяжний звук на плавному рівномірному виході під час правильної артикуляції. Молодь слід привчати спочатку тихо відтворювати звуки, слухаючи себе, а також розучувати невеликі за обсягом розспівки, народні пісеньки, підібрані відповідно до голосового діапазону. Необхідно прагнути до того, щоб багато-темброве багатство голосу було виявлено більш повно і багатогранно [7, с. 8].

Здоровий голос молодого покоління звучить легко і вільно. Талановиті підлітки з вокалу постійно прагнуть співати, але, якщо не берегти їхній голос або неправильно використовувати його, природний дар можна занедбати або втратити. Найголовніше – уникати форсованого співу на не відрегульованому диханні, адже тембр голосу особливо чітко проявляється на примарний звуках, надалі він поступово розширюється. Величезна увага приділяється репертуару з урахуванням не лише краси співу, але й його діапазону та вокальних труднощів [5, с. 18].

Завдання викладача музичних дисциплін у спеціалізованому закладі загальної середньої освіти полягає в тому, щоб, окрім того, що навчити молоде покоління нотної грамоти та сформувати важливі навички постановки голосу, націлити їхню

мистецьку творчу діяльність на правильний шлях. Технічний прогрес і мультимедіа нерідко нівелюють потяг до музикування, викликаючи в молоді апатію та лінь. Підлітки впевнені в тому, що музика серйозного жанру – це справа виключно вокалістів-професіоналів. Величезний досвід педагогів із постановки голосу дає змогу стверджувати, що серед численних музично-виконавських жанрів чільне місце в культурно-мистецькому розвитку молоді посідає спів у хоровому колективі, що формується на ґрунті національної культури. Він формує в особистості найтонші емоційні переживання. Тому варто наголосити на тому, що чим вищий рівень живого вокального виконавства, тим сильніший його вплив на формування і розвиток духовних потреб самих виконавців, тим глибша і повніша насолода від співу [1, с. 10].

Насолода, яку отримує молоде покоління від усвідомленого виконавства, відрізняється від задоволення, що воно отримує від банального домашнього музикування. Виконуючи твір, студенти співпереживають авторські задуми, втілюють художній образ, аналізують його. Саме завдяки цим умовам виконавець може відчути себе співавтором. Напруження тіла, зайві рухи, штучна артистичність зникають, коли вокалісти освоюють і проникають у художню основу твору, виражаючи власне бачення та особисте ставлення до композиції твору. Проте співтворчість включає в себе не тільки проникнення в задум автора, але й велику ерудицію – широкий світогляд і обсяг музичних знань. Співпереживання допомагає відкрити не тільки перед виконавцем, але й перед слухачем суспільну значимість і художню цінність цього твору. Варто зазначити, що не всі твори можуть викликати позитивні почуття, емоції та співпереживання. Емоційна реакція на музичні твори залежить від ідейно-естетичної цінності твору, окрім того, від рівня підготовленості до його сприйняття і виконання. Одним із ключових завдань занять у класі постановки голосу є викликати в особистості певну емоційну залежність від музичного мистецтва, зробити його предметом захоплення і глибокого зацікавлення. Практичний досвід численних досліджень доводить, що систематичне музикування, вокальний спів трансформуються в потребу музичного висловлювання, мистецького самовираження.

Художньо-естетичний розвиток і внутрішній світ студента формуються на заняттях музичного мистецтва шляхом розвитку в нього творчої активності, тому що, по-перше, він є учасником співочого колективу, здобуває в ньому знання під керівництвом педагога; по-друге – цей самий колектив є потужним поштовхом для здобуття студентом практичних навичок і вмінь. Чітка послідовність і методичні рекомендації під час навчання дають ефективний результат і забезпечують формування творчої активності майбутніх фахівців [3].

Зазначимо, що успішне формування педагогічної майстерності та професійних умінь і навичок майбутніх педагогів-музикантів під час роботи з вокальним колективом залежить від:

- репертуару і його змісту твору;
- фахової майстерності і досвіду педагога;
- музичного рівня хорового колективу;
- емоційного настрою вокаліста [2].

Спираючись на визначення поняття майстерності в педагогічному та психологічному аспектах, ми вважаємо, що формування творчої активності молоді нерозривно пов'язане з освітнім процесом, що визначає теоретично-методичні засади досягнення якісно нового рівня підготовки педагога-музиканта, здатного творчо діяти в сучасному соціокультурному просторі. Ключовим моментом отримання практичного досвіду та розвитку вокальних даних є свідоме і творче осмислення навчального матеріалу, здобуття вмінь і навичок, котрі залежать від трьох істин: хто і як навчає, чому навчає, кого навчає. Творче засвоєння акумулює в собі низку компонентів: увагу, мислення, пам'ять, здобуття практичних знань, через які формуються вміння й навички. На початковому етапі навчання на заняттях постановки голосу вміння й навички виробляються під час виконання вокальних вправ і закріплюються в репертуарі, освітньому матеріалі. Для успішного вивчення вправ необхідно дотримуватись таких принципів:

- розуміти мету виконання обраної вправи;
- слідкувати за точністю виконання, за результатом вокального звучання;
- базовою повинна бути певна вокальна система;
- робота над вправами має бути на постійній основі з метою вдосконалення майстерності та набуття досвіду [5, с. 11].

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок про те, що ефективність функціонування системи фахової підготовки педагога-музиканта залежить від реалізації дидактичної структури освітнього процесу, яка націлена на творчість, базуючись на діалогічному спілкуванні. Це визначає функціональний підхід до навчання, за якого процес регуляції вокальної діяльності ґрунтується на нейрофізіологічній природі вокального сприйняття – мислення в такій послідовності дидактичних дій:

- засвоєння еталона співацького звучання;
- формування вокально-слухових уявлень;
- повторне відтворення звучання голосу на основі набутих знань;
- відтворення голосом уявленого звуку;
- оцінне ставлення до якості виконаного звуку;
- раціональний відбір якісних характеристик звучання голосу і способу звукоутворення;
- творче виконання поставленого завдання.

Слід підкреслити, що саме через вокальну роботу студент пізнає всі труднощі процесу

навчання співаків. Найвищу творчу активність студент може проявити тільки в самостійній роботі над художнім твором і за обов'язкової його участі в концертах – як співака, це дає якісний стрибок в оволодінні студентами художньою майстерністю.

Висновки. Фахову підготовку майбутніх педагогів-вокалістів необхідно розглядати в структурі дисциплін естетичного спрямування, що сприятиме як удосконаленню вокально-виконавських здібностей фахівця, так і методичному забезпеченню його майбутнього професійного рівня. Вокальне мистецтво вимагає оволодіння всіма елементами краси звучання. Отже, спів розвиває загальне вміння слухати та запам'ятовувати, увагу, уяву, наполегливість, самостійність і подолання труднощів. Функції занять постановки голосу різнобічні, вони є надзвичайно дієвими засобами естетичного виховання молодого покоління, формуючи їхню загальну музичну культуру. Тож вони є ключовим елементом формування творчої особистості музиканта. Саме викладач музичного мистецтва має забезпечити формування духовного, естетичного, творчого потенціалу суспільства. Використання в освітньому процесі національного мистецького духовного фонду забезпечує гуманістичну спрямованість освітнього процесу, активізує творче ставлення майбутніх фахівців музичного мистецтва до усвідомлення художньо-образного змісту музичних творів через дзеркало національної культури.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Агапонов С.В. Средства дистанционного обучения. Методика, технология, инструментарий. Санкт-Петербург : БХВ-Петербург, 2003. 336 с.
2. Ветлугіна Н.О. Музичний розвиток дитини. *Наукові записки. Серія : Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. Вип. 9 (III). Київ, 2000. 168 с.
3. *Вопросы физиологии пения и вокальной методики. Труды ГМПИ им. Гнесиных*. Вып. 25. Москва, 1975. 168 с.
4. Калюжна О.І., Гайдай Л.В. Формування сценічно-виконавських навичок майбутніх педагогів-музикантів. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Додаток 1 до вип. 36, том VII (67) : тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»*. Київ : Гнозис, 2016. 534 с.
5. Пляченко Т.М. Методика викладання вокалу : навчально-методичний посібник для студентів мистецького факультету. Кіровоград : КДПУ, 2005. 80 с.
6. Растригіна А.М. Фахові компетенції з хорового диригування як складова професійної компетентності майбутнього педагога-музиканта. *Наукові записки КДПУ. Серія : Педагогічні науки*. Вип. 140. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. 208 с.
7. Черкасов В.Ф. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх педагогів-музикантів у вищих навчальних закладах мистецького спрямування. *Наукові записки КДПУ. Серія : Педагогічні науки*. Вип. 139. Кіровоград, 2015. 316 с.